29. 10. 2001

ID: 15288

Naléhavý právní zájem

Zamítne-li soud žalobu na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na takovém určení, není důvod pro to, aby současně žalobu přezkoumal po stránce věcné. Pokud by však došlo k posouzení věci i po věcné stránce, jsou takové závěry soudu při existenci nedostatku naléhavého právního zájmu nevýznamné a nelze je použít při případném jiném soudním řízení.

Zamítne-li soud žalobu na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na takovém určení, není důvod pro to, aby současně žalobu přezkoumal po stránce věcné. Pokud by však došlo k posouzení věci i po věcné stránce, jsou takové závěry soudu při existenci nedostatku naléhavého právního zájmu nevýznamné a nelze je použít při případném jiném soudním řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.10.2001, sp.zn. 22 Cdo 1772/2000)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Z. K., zastoupeného advokátkou, proti žalovaným: 1) M. D., a 2) J. D., oběma zastoupeným advokátkou, o určení neplatnosti kupní smlouvy, vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 6 C 263/96, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. února 2000, č. j. 22 Co 273/99-138, tak, že se dovolání zamítá.

Z odůvodnění :

Žalobce, syn prodávajícího F. K., zemřelého 28. 11. 1996, a jeho jediný dědic se žalobou domáhal určení neplatnosti níže označené kupní smlouvy s ohledem na zdravotní stav svého otce v době uzavření smlouvy. Dále tvrdil, že smlouva byla uzavřena pod nátlakem v tísni za nápadně nevýhodných podmínek, kdy pod slibem odvezení domů z léčebny dlouhodobě nemocných (dále „LDN“) jeho otec dal souhlas k postavení chaty na sousedním pozemku, cena nemovitostí nebyla zjištěna znalcem a kupní cena tvoří jen zlomek úřední ceny. Prodávající bez lupy, kterou v LDN neměl, nebyl schopen přečíst si text smlouvy a byl ve stavu, kdy se nemohl sám podepsat. Jeho podpis na smlouvě je buď falzifikát, nebo jeho ruku při podpisu vedla jiná osoba. Kupní cena 100 000,- Kč kupujícími nebyla zaplacena. Pokud byl při plném vědomí, nemovitosti nikdy nehodlal prodat.

Okresní soud v Pardubicích (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 15. února 1999, č. j. 6 C 263/96-102, určil, že kupní smlouva týkající se domu č. p. 286 a pozemků č. kat. 319 o výměře 648 m2, 1137/8 o výměře 905 m2 a dále 1137/8, 1295/1 a 1296/2 o celkové výměře 5 188 m2 v kat. úz. a obci D., vedených na LV č. 741 u Katastrálního úřadu v P., uzavřená dne 29. října 1996 mezi

prodávajícím F. K. a kupujícími J. a M. D., je neplatná. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně vyšel mimo jiné ze zjištění, že F. K. byl léčen v LDN R. od 1. 10. 1996 do 28. 11. 1996, kdy zemřel. Kupní smlouvou z 29. 10. 1996 prodal žalovaným předmětné nemovitosti. Právní účinky vkladu do katastru nemovitostí nastaly 30. 10. 1996. Jako vlastníci předmětných nemovitostí jsou v katastru nemovitostí zapsáni žalovaní s tím, že jde o jejich společné jmění. Podle znaleckého posudku MUDr. J. K. F. K. trpěl v době sepsání kupní smlouvy kromě tělesných chorob také arteriosklerózou mozkových cév při celkové arterioskleróze. Vzhledem k občasným stavům zmatenosti si nepamatoval úplně všechna časová období v průběhu hospitalizace v LDN, zda si v plném rozsahu pamatoval události z 29. 10. 1996 nelze jednoznačně zodpovědět. U F. K. nelze vyloučit, ale ani potvrdit počínající arteriosklerotickou demenci. V době podpisu smlouvy byla u F. K. diagnostikována mozková arterioskleróza s občasnými stavy zmatenosti, pokud by u něho byl v době podepisování kupní smlouvy přítomen stav zmateného vědomí s nesouvislým myšlením, ztrátou kritičnosti a dezorientací, pak by nebyl schopen rozpoznat důsledky svého jednání. Podle svědkyně JUDr. Š. se nezdá, že by se F. K. v takovém stavu nacházel. Porovnáním podpisů na jeho poslední vůli z roku 1991 a kupní smlouvě z 29. 10. 1996 podpis na kupní smlouvě svědčí o obtížné koordinaci psacích pohybů, které mohly být způsobeny jeho zhoršeným psychosomatickým stavem. Soud prvního stupně dospěl k právnímu závěru, že kupní smlouva z 29. 10. 1996 uzavřená mezi F. K. a žalovanými je neplatná podle § 37 odst. 1 a § 39 ObčZ.

Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací k odvolání žalovaných rozsudkem ze dne 29. února 2000, č. j. 22 Co 273/99-138, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a současně rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud po doplnění dokazování výslechem znalce MUDr. J. K. a žalovaných a dále úředními záznamy Policie České republiky, obvodního oddělení v B., sp. zn. ORPA 424/BO-TČ-96, se především zabýval otázkou naléhavého právního zájmu na předmětné určovací žalobě a dospěl k závěru, že otázka platnosti kupní smlouvy má povahu otázky předběžné pro posouzení otázky, zda zemřelý F. K. byl ke dni své smrti vlastníkem nemovitostí, jež byly předmětem uvedené kupní smlouvy, tedy ve vztahu k existenci práva nebo právního vztahu, a lze-li žalovat přímo na určení samostatného práva nebo právního vztahu, naléhavý právní zájem na určení neplatnosti kupní smlouvy není dán. Neztotožnil se ani se závěrem soudu prvního stupně, že kupní smlouva je absolutně neplatná. Podle názoru odvolacího soudu „nebylo prokázáno, že by žalovaní zemřelého F. K. psychicky či fyzicky k uzavření smlouvy nutili (svoboda právního úkonu) nebo že pan K. neměl skutečně v úmyslu nemovitost prodat (vážnost právního úkonu). Stejně tak nejsou dány důvody pro závěr o nesrozumitelnosti či neurčitosti právního úkonu vzhledem k obsahu kupní smlouvy“. Závěr soudu prvního stupně, že F. K. nebyl schopen s ohledem na svůj zdravotní stav rozpoznat důsledky svého jednání, nemá oporu v závěrech znaleckého posudku ani výpovědi znalce MUDr. K., a takový závěr nepotvrzují ani svědecké výpovědi a záznamy policie. Důvodem neplatnosti kupní smlouvy pro rozpor s dobrými mravy nemůže být ani skutečnost, že sjednaná kupní cena byla nižší než cena následně zjištěná znaleckým posudkem. Nebylo také prokázáno, že by žalovaní využili zhoršeného zdravotního stavu F. K. pro uzavření kupní smlouvy a stanovení nižší kupní ceny.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci [§ 241 odst. 3 písm. d) OSŘ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb.]. Namítá, že naléhavý právní zájem byl prokázán. Jako oprávněný dědic měl zájem na určení neplatnosti kupní smlouvy, protože nemovitosti by se staly předmětem dědictví po zemřelém prodávajícím F. K. V této souvislosti vznesl pochybnost, zda na základě rozsudku, jímž by bylo rozhodnuto o tom, že zemřelý F. K. byl ke dni své smrti vlastníkem nemovitostí, jež se staly předmětem kupní smlouvy, by bylo možno provést vklad do katastru nemovitostí. Vyslovil rovněž nesouhlas s názorem odvolacího soudu, pokud

v jednání žalovaných neshledal rozpor s dobrými mravy. Podle žalobce spočívá „rozpor s dobrými mravy v tom, že v době, kdy byl pan F. K. vážně nemocný, upoután na lůžko, ovlivněný touhou vrátit se domů, pod příslibem, že o něj bude postaráno žalovanými, ačkoliv tito s tím fakticky nepočítali, prodal svoji nemovitost, aniž by byl poučen o následcích tohoto svého kroku, neboť v případě propuštění z LDN by se teoreticky neměl kam vrátit“. Pokud jde o zdravotní stav F. K., poukázal na to, že znalec vyšel ze svědectví JUDr. Š., advokátky, která zastupovala žalované, o jejíž nestrannosti lze mít proto pochybnosti. V den podpisu smlouvy byli navštívit F. K. příbuzní, kteří napsali, že je téměř nepoznával, na nic si nevzpomínal a o prodeji nemovitostí se vůbec nezmínil. O zhoršení jeho psychosomatického stavu svědčí jeho podpis na kupní smlouvě, což vyplývá ze znaleckého posudku. O zdravotním stavu F. K. doporučoval vyslechnout ošetřujícího lékaře MUDr. Č. Výslech svědků doporučoval provést také ohledně vztahu žalovaného k F. K. s tím, že také ve výpovědích obou žalovaných jsou rozpory. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaní navrhli zamítnutí dovolání. Rozhodnutí odvolacího soudu považují za správné a odpovídající skutkovým zjištěním, jak pokud jde o posouzení otázky naléhavého právního zájmu na určovací žalobě v dané věci, tak také otázky, zda jednání žalovaných nebylo v rozporu s dobrými mravy. Žalobce podle nich „v rozporu s § 243a odst. 2 OSŘ navrhuje provedení dalších důkazů a účelově interpretuje důkazy provedené“.

Nejvyšší soud jako soud dovolací podle bodu 17. hlavy první části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb. projednal a rozhodl o dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. (dále jen „OSŘ“).

Po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou a včas, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 OSŘ a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Dovolatel nenamítá, že v řízení došlo k vadám uvedeným v § 237 odst. 1 OSŘ nebo že řízení je postiženo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241 odst. 3 písm. a) a b) OSŘ], a ani z obsahu spisu nevyplývá, že by k některé z uvedených vad došlo. Proto dovolací soud dále přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v rozsahu dovolatelem uplatněných dovolacích námitek.

Nesprávným právním posouzením věci je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. že ze správných skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Předpokladem úspěšnosti žaloby o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není (určovací žaloby), je skutečnost, že účastníci jsou věcně legitimováni a že žalobce má na určení naléhavý právní zájem.

Odvolací soud postavil své rozhodnutí především na právním závěru, že v daném případě není dán

naléhavý právní zájem na určovací žalobě. Tomuto právnímu závěru odvolacího soudu nelze nic vytknout. Odvolací soud aplikoval správný právní předpis [§ 80 písm. c) OSŘ] a také jej správně a v souladu s ustálenou judikaturou vyložil. Rozhodnutí o neplatnosti označené kupní smlouvy není podmínkou pro zahájení řízení o projednání dědictví po zemřelém F. K. Otázka platnosti označené kupní smlouvy má z hlediska řízení o projednání dědictví po zemřelém F. K. povahu předběžné otázky, pro řešení pro řízení o projednání dědictví určující otázky, zda nemovitosti, které byly předmětem označené kupní smlouvy, byly ke dni smrti F. K. v jeho vlastnictví. Jestliže právní otázka platnosti smlouvy, o níž má být rozhodnuto na základě žaloby o určení, má povahu otázky předběžné ve vztahu k jiné právní otázce, jíž se přímo řeší, zda tu právní vztah či právo je či není (v daném případě vlastnické právo zemřelého F. K.), naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy není dán, neboť lze přímo žalovat na určení samotného práva - vlastnictví otce žalobce (srov. k tomu rozhodnutí publikované pod č. 11 v Bulletinu Vrchního soudu v Praze, sešit 3, ročník 1994).

Zamítá-li soud žalobu na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na takovém určení, není důvodu, aby současně žalobu přezkoumal po stránce věcné, neboť takový přezkum právě naléhavý právní zájem předpokládá. Pokud odvolací soud poté, co dospěl k právnímu závěru o neexistenci naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, přezkoumal rozsudek soudu prvního stupně po stránce věcné, jsou jeho závěry v tomto směru nevýznamné. S ohledem na to, že pravomocný rozsudek, jímž byla zamítnuta určovací žaloba z důvodu nedostatku naléhavého právního zájmu, nevytváří překážku věci rozsouzené (§ 159 odst. 3 OSŘ) pro věcné posouzení sporných otázek v jiném řízení, nemohl by z právních závěrů odvolacího soudu vycházet ani soud ve sporu o určení vlastnického práva zemřelého F. K. k nemovitostem, jež byly předmětem označené kupní smlouvy, ke dni jeho smrti. Pochybení odvolacího soudu v tomto rozsahu však nemůže vést ke zrušení napadeného rozsudku, neboť ten spočívá především na závěru o neexistenci naléhavého právní zájmu na určení neplatnosti označené kupní smlouvy. K tomu srov. rozhodnutí publikované pod č. 21 v Soudní judikatuře, sešit 3, ročník 1997.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud věc z hlediska naléhavého právní zájmu na požadovaném určení posoudil po právní stránce správně. Proto je správný i dovoláním napadený rozsudek a dovolání muselo být podle § 243b odst. 1 OSŘ zamítnuto.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí

- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník
- Plat